

REFERAT FRA SEMINAR:

Stenindustri i gränsbygd

Krokstrands Folkets Hus, 16. oktober 1999

Nedenfor er forkortede versjoner av foredragsholdernes innlegg.

Välkomna til ett spennande land

Lars-Erik Hammar, Gunn-Mona Ekornes fra Ekomuseum Gränsland

Stenhoggeren i Grenseland **Kåre Johansen, Splitgranit A**

På en pelare av granit - Krokstrandskulturen som en syntes av granit og grønne viljor **Karin Askberger Jernelius, Krokstrand**

Fagerholt - värt att bevara **Svein Norheim, Halden historiske Samlinger**

Bestefar var smed **Tex Strandberg**

Graniten i gränsland - en geologisk översikt **Thor Sörlie, Halden geologiforening**

Bohusläns Kooperativa Sten - ett företag med framtid **Dick Svanberg, Kooperativa**

Vandring til storbrottet Hillern **Bo-Inge Hjertén, bygdens son**

Graniten lever - summering av dagens seminarium **Karin Askberger Jernelius**

Alle foto: Lars-Erik Hammar

Välkomna til ett spennande land

Solgula asplöv välkomnar gjästerna til Krokstrand denna lördag i oktober. Drygt 50 personer kommer farandes: från hembygdsföreningar och historielag i Steneby, Bohus-Malmön, Halden, Kornsjö, Billingsfors, Enningdalen, Rakkestad, Hunnebostrand, Dingle, Strömstad...

Lars-Erik Hammar og Gunn-Mona Ekornes, projektledare för Ekomuseum Gränsland, inleder med att välkomna publiken. En innehållsrik dag

væntar framför oss.

- Ett gränsland är alltid ett spennande land. Ett gränsland ute i världen kan vara hotfullt og skrämmande. Det kan också vara som vårt gränsland, en region som präglas av samarbeite og gjæstfrihet. Detta seminarium på temat sten, är ett led i vårt arbete att öka intresset för gränstraktens kulturhistoria. Och var ska man ha ett stenseminarium om inte i Krokstrand.

Samhällsföreningen är lokal värd för dagen og bjuder in til en skön stämning i Folkets Hus. Saftiga pumpor, smidda skulpturer og solfångare flankerar "talarstolen". Enerhogens vinflaskor kontrasterer den gamla nykterhetslogens röda fana.

På golvet ligger 6 kopparkupor i formen av ett ur. Gömda under var og en væntar dagens föredrag. Det är dags för Jasmine att öppna den första...

Stenhoggeren i Grenseland – Kåre Johansen

-Den goe typiske stenhuggaren är optimist, inleder Kåre Johansen.

Han är själv stearbetare og har arbetat med sten i 40 år, både som anställd og som egen. Han skildrer en næringsgren som ständigt varit i rörelse.

- Utan de svenska stenhuggarna hade stenindustrin i Östfold aldrig blivit så stor som den blev. Og vad hade norsk stenindustri varit utan erfaringheterna från Östfold?

Kåre Johansen använder en färgrik palett när han målar den goe typiske stenhuggaren. Det handlar om en yrkesstolt människa som inte drog sig för att korsa gränser. Tålmodig, nøjsam, talför, yrkesstolt, kreativ, solidarisk.

- De blev inte mottagna med öppna armar precis. De hade massor att slåss mot i de små, fördomsfulla byarna. Infödingarna var väl rädda om jäntorna sina.

Mod och mening

De svenska stenhuggarna hade med sig självförtroende i säcken och kraven på rättfärdighet. De blev allt eftersom accepterade för sina kunskaper och framför allt för sitt mod att resa sig upp och säga sin mening.

- Det var de tuffaste, de som blivit svartlistade, som kom till oss. De var folk med mod och mening. Stenhuggarna tvekade inte att kommunicera över varken riksgränser eller språkgränser. Kåre Johansen, som även han böljat med i konjunktursvängningarnas olika riktningar, ger oss en ögonblicksbild från en löneförhandling i ett portugisiskt stenbrott.

- De var samma gamla gubbarna som jag. Vi var lika i läggning och humör. Den förste stenhuggaren jag anställde i Portugal gjorde jag avtal med utan att kunna språket. Vi skrev lönen i sanden; han sitt bud och jag mitt. Så blev vi eniga. Sen gjorde jag så här:

Kåre visar med foten hur han suddade ut siffrorna på marken.

- Nej stenhuggaren har aldrig varit rädd. De var folk med ben i näsan!

Och så lyfter Kåre Johansen sina händer och avslutar:

- Nu ska jag sjunga en sång:

"Blandt nordens höga kullar graniten finns i mängd
lik åskan skotten buldrar när berget bliva sprengd
og sterke menn som borrar de fører sikkert an
med hammar og med mejsel vi hugga sten så grann.
I stor ock små barakker hos redarn vi må bo
der svetten inte lokkar om vintern må ni tro
når nordenvinden hvinar i den blir annan ljud
förfrösa barnen grinar bland oss i vinterstid."

05.12.2002

Fagerholt - värt att bevara – Svein Norheim

Det gamla stenhuggeriet och stenbrotten vid Fagerholt på norska sidan av Idefjorden ska rustas upp till ett besöksmål i gränsområdet.

- Jag bedömer att det är en av de mest kompletta anläggningarna för stenindustri i Norge, inleder Svein Norheim.

Han har förberett för visning av diabilder. På väggen i Folkets Hus gör vi en vandring i de gamla stenarbetarmiljöerna runt Fagerholt. Första bilden är en övergiven huggtunna, en trätunna fylld med stenflis som används som huggbord. Den leder oss vidare in i de tysta brotten. Liten kran. Ångdriven storkran. Rälsbana uppifrån fjället ner till fjorden. Spisebracke. En gigantisk stensåg. Vi får se huggskjul vid Backe som stenhuggarna enligt ett engelskt system kunde hissa upp taket på, så att den värmande solen kunde släppas in. Slutligen hamnar vi vid Nockedalen där det enorma granitblocket till Monoliten bestigs av Anders Beer och hans förvaltare. 233 ton granit väntar på att bäras upp av fjordens ytspänning.

- Det var det. Raskt och kontant. Om Fagerholt är värt att bevara? Jag kunde egentligen bara svara ja direkt, avslutar Svein Norheim

Bestefar var smed – Tex Strandberg

Tex Strandberg lekte i dessa granitmiljöer som barn på 60-talet.

- Runt stenhuggarna fanns många olika yrkesgrupper varav smeden hade en mycket viktig uppgift. Min bestefar var smed. Därför kom det sig att jag lekte mycket i brotten som barn.

Det fanns vanligen fler smedjor än smeder. Det beror på, beskriver Tex Strandberg, att verktygen var tunga. Smeden gick till stenhuggarna i stället för tvärt om. När de tre brotten i Fagerholt lades ned på 70-talet övergick många smeder till att göra

stansverktyg för skoindustrin.

Tex Strandbergs barndomsminnen inspirerar honom att föra kunskapen om stenindustrin vidare. Han är med och projekterar en rastplats med en utställning vid Fagerholt. Den ska bygga på "självetjäning" och i huvudsak innehålla tre delar:

1. Hur många miljoner knott har huggits här? Om man lägger ut stenen på en rad, hur långt runt jorden skulle den nå?
2. Det sociala livet.
3. Var tog produktionen vägen? Var i världen finner man Fagerholtgranit?

- Jag menar att det är att verkligen "träffa blink!" att förlägga ett centrum för stehuggarhistoria just här.

Inlandsisens räfflor

I Berlin har bevisligen ett stycke norskt fjäll hamnat. Tex Strandberg har videodokumenterat ett nutida monolitprojekt; från Skriveröya stenbrott där det 900 miljoner år gamla stycket fjäll tagits ut (16 meter långt, 5 meter brett och 40-70 cm tjockt) till Berlin, där det rests som en del i en vägg på norska ambassaden.

- Ena sidan är rent svaberg, säger Tex Strandberg engagerad. Skapad av naturen själv, som en sån där mjuk och slät klippa som man brukar ligga och sola på.

Och det är fascinerande att tänka att inlandsisens räfflor finns att läsa på en vägg vid Kurfurstendamm.

Graniten i gränsland - en geologisk översikt – Tor Sørлие

Hur skapas bergarter? Thor Sørлие för oss med på en flygtur över vårt gränsområdes skiftande geologi och introducerar oss i vissa grundläggande begrepp.

Det har med vulkaner att göra, förklarar han. Vid vulkanutbrott tvingas berggrunden uppåt och omvandlas till mjukare arter. Dessa mjuka material vittrar så småningom ner till grus som förs ut i havet och bildar i sin tur sedimentära bergarter. Nere på havets botten utsätts de för både tryck och hetta. Så veckas de och sticker upp över havsytan som fjäll. I denna heta process omvandlas t ex granit till gnejs, kalksten till marmor och sandsten till kvartsit.

Vår geologiska historia börjar för 1 800 miljoner år sedan. Då bildades gnejsen i vårt område. Gnejs är en omvandlad, hård granitisk bergart. Det stripiga utseendet är tecken på förskifring. Gnejsen är mycket hård men spjälkas lätt i skiktningen mellan kvarts, fältspat och glimmer.

Graniten är 800 miljoner år gammal. Den kom i dagen när gnejsen vittrade bort.
- Allt nedslitet material är borta. Danmark har fått allt det vi inte vill ha, i varje fall när vi snackar om geologi.

Det är i bältet, norr om Strömstad och söder om Halden, som vi finner våra viktigaste granitbrott. Bror Askunds geologiska karta från 1947 visar en bra bild över gränsområdets bergarter. Ett Selma Lagerlöfskt lapptäcke.

Ett mullrande odjur

Med hjälp av två korsande linjer fortsätter Thor Sörlie att visa hur Idefjorden kommit till. Ett mullrande odjur skakade vårt gränsland för länge sedan. Jordskorpan försköts och en lång förkastning bildades i nord-sydlig riktning. Högst uppe i norr korsas den av den förkastning som, i vår bilburna tid, gjort Svinesundsbron nödvändig.

- Om man tänker på den grotta som ni har här i Krokstrand, så tror jag det handlar om denna typ av uppsprickning, som gjort att bergmassor förts ut, snarare än om bortvittring av lösa bergarter. Det sista har vi få bevis för i detta området. Den som kommer in i grottan och skulle finna en bit kalksten har i så fall gjort ett geologiskt scoop!

Färdas man längs fjorden så skiftar den svenska graniten mycket mer i färg än den norska. I norra utloppet är svenska sidan rosa-röd och den norska randad av gnejs. Fältspat är det mineral som ger graniten och gnejsen dess färg. Kvarts och glimmer gör de grå, svarta och vita fläckarna.

Katt

Det som stenhuggarna kallar "katt" benämner geologen pegmatit. Det är mjuka ådror som går i oväntade stråk i graniten.

- Pegmatit är där det rara är i berget, säger Thor Sörlie med viss antydning. Ofta glänser den i lockande färger och det är här man finner mineraler som är som kristaller. För stenhuggaren betyder pegmatit extra arbete därför att stenen är obrukbar och går inte att forma.

- Generellt har graniten i vårt område bra kemi, den är finkornig och har de goda huggegenskaper som den skicklige stenarbetaren kräver, avslutar Thor Sörlie.

05.12.2002

Bohusläns Kooperativa Sten - ett företag med framtid Dick Svanberg

Fjäll, sten, granit. Detta material har haft en vidare betydelse än att bara betraktas som ett material. Dick Svanberg skildrar en näringsgren som sedan 20-talet överlevt en rad konjunktursvackor och hård konkurrens från både andra företag och modernare material. Vi får ett skolexempel på svensk arbetsmarknadspolitik samt på medbestämmande i praktiken.

- Jag har varit anställd i Sveriges äldsta löntagarägda företag. Överlägset äldsta! Det heter Bohusläns Kooperativa Stenindustri. Detta företag registrerades den 2 juni 1926 under namnet Andelsföreningen Bohusläns Kooperativa Stenindustri UPA. Utan Personligt Ansvar. En del kallade det Utan Pengar Alltid. Mer om det.

Dick Svanberg står vid mikrofonen. I ett sakligt framförande ger han oss en industrihistoria som berör. Berör, därför att det handlar om ett företag som drivits av människor, för människor.

Öppning till en framtid

Upprinnelsen var följande: Dels fanns en osynlig skiljelinje mellan syndikalister och socialdemokrater/facket. Dels kände stenarbetarkåren oro inför tidens varsel om ekonomisk kris. Det fanns många tecken på att de stod inför en svår tid. På ett krismöte med SAC och Svenska Stenhuggareförbundet lade ett fristående stenhuggarlag fram förslaget att göra sig oberoende av arbetsgivarna, som ville sänka deras löner, och gå ihop om en stor dansk beställning. Förslaget vann gehör och den danska beställningen blev en öppning till vad som idag är ett framtidsföretag.

Företaget expanderade mycket snabbt. Man etablerade sig i bl a Hovenäset, Hällestrand, Näsinge, Krokstrand och Brodalen. Man kunde snart räkna flera hundra anställda och det var inte lätt, som Dick Svanberg antyder, att säga nej när folk kom och frågade om de fick börja.

Ont om mat i krubban

Som en röd tråd genom företagets historia löper frågan om ekonomin. Två lån vid starten belyser det politiska utgångsläget: Från LO; 3 000 kr plus ränta. Från SAC; 20 000 kr räntefritt. Efter en hård debatt i början av 30-talet beslutade riksdagen att stödja stenindustrin i form av stödbeställningar. Man klarade på så vis den första stora prövningen.

Försäljningssamarbete mellan de olika stenbolagen var en annan metod att styra sig förbi kriserna. Men:

- När det är ont om mat i krubban så slåss hästarna.

Dick Svanberg ser ner i sina stödanteckningar, ser ut över åhörarna och fortsätter. Några bolag lämnade samarbetet och då blev det ett våldsamt priskrig igen. Samarbetet sprack sedan helt och mellan 1967 och 1977 gjorde flera företag konkurs. Då upphörde alla konkurrenter av betydelse att hugga sten.

Statens nödhjälp förkroppsligades i växande högar av sten. Statens gatsten stod det på skyltarna. Lagren i bl a Flöghult och vid Överby station låg till synes bortglömda fram till 50-60-talen. Men Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen hade lagringsproblem. Då föddes idén att göra affärer med begagnad sten. Dick Svanberg började sitt resande i landet för att köpa upp sten.

- Vi fick dubbelt så mycket för stenen som vi hade gett. Och gubbarna fick ordentlig bonus. Begagnad sten rynkade man ju på näsan åt, men Danmark, Tyskland och Norge var intresserade. Det här höll jag på med på 70-talet och det var avgörande skälet till att vi överlevde ska jag säga. Det var det.

Konjunkturerna varierade kraftigt men 1960 kunde Kooperativa betala ut extra pengar till stenhuggarna, det som senare kom att kallas bonus. På 80-90-talet kunde bonusen som mest nå upp till 75 procent.

Bergets fria söner

Bergets fria söner har stenhuggarna kallats. De var en slags fria företagare som tillhandahöll en färdig vara till uppköpare. De skulle behärska alla led, från att ta ut berget till att hugga stenen. Dick Svanberg berättar om söndagarna förr. Då tog sig stenhuggarna en promenad till sina kollegors arbetsplatser. Man förenade nytta med nöje; kanske hittade man bättre berg.

1965 är en milstolpe i Kooperativas historia. Då köpte man Evja storbrott. Det är idag, tillsammans med Näsinge, bolagets viktigaste brott.

Dick Svanberg pekar på den andra faktorn som gjorde företaget konkurrenskraftigt; tekniken. Förutom upprustning av arbetsmiljön så köpte man en ny typ av jet-brännare som var mycket effektiv och man fick stora

lastmaskiner. På så sätt tjänade man mer pengar och man drog ifrån konkurrenterna.

- En tredje faktor för vår utveckling är vår företagsform. Vi hade utövat medbestämmande 50 år innan det blev lag om det. Arbetare och ledning hade nära kontakt. Vi hade alltid samråd med gubbarna. Därför utvecklade vi hela tiden nya produkter och arbetssätt som även det gav oss ekonomiskt försprång före konkurrenterna. Tillverkningen sker idag huvudsakligen maskinellt. Men vi har inte

släppt kunskapen att hugga för hand. Det har visat sig väldigt värdefullt för sen var det ingen mer i Sverige som kunde det, så gott som.

Allting betalt

- Jag har funderat tillbaks på mina år och speciellt på det här med handeln med begagnad sten. Låt mig säga att vi tjänade 30 miljoner på att köpa och sälja sten. Varför gjorde jag inte det själv, har en del frågat. Nej, jag vill ju naturligtvis se att Kooperativa Sten skulle överleva. När jag slutade fanns det 15 miljoner i banken. Inga skulder. Allting betalt. Så var situationen.

Det blir tyst i salen. Dick Svanberg står rak, lika rak som den resliga järnsulpturen bakom honom. Han har ägnat 48 år av sitt liv till Kooperativa och hans hustru Linda har ägnat 33 år. ("Att jobba kooperativt innebär att man får ställa upp, det går inte runt om man inte ställer upp på kvällar och helger", förtydligar hon efter föredraget). Tystnaden är laddad.

- Men efter det att jag slutat konstaterade jag att det tyvärr var mycket få som förstod att värdera min insats. Eller snarare var de skrämde och rädda för att säga sin mening.

"Kör stenen ut i Nordsjön och tippa den där" sa kritikerna som ansåg att 30-talets stödpolitik misslyckats.

Det måste ha varit med en känsla av triumf som Dick Svanberg kunde sända sista partiet av statens gatsten till Stockholm. Den blev gågata utanför riksdagshuset. Att nödhjälpsstenen ligger där är en symbol för att riksdagen och svenska folket fått valuta för pengarna.

- Vilket fantastiskt nödhjälpsarbete det var. Varenda krona fick staten tillbaka. Det finns det uträkningar på.

05.12.2002

Vandring til storbrottet Hillern – Bo-Inge Hjertén

Efter en varm kanelbulle i Folkets Hus café togs stövlarna på och vi gick ut i den gula eftermiddagen. En stenhuggare med blåbyxor och färskt stendamm på hatten trollar fram sig själv ur graniten. Det är Bo-Inge Hjertén som är vår vägvisare och vi börjar sakta vår vandring in i stenriket.

- Den här bron har haft stor betydelse. På Krokensidan talade man norska och på Björnerödssidan talade man svenska. Folk därifrån fick inte hämta fruntimmer härifrån, säger Bo-Inge och pekar med hela handen.

Bäcken porlar och det kör ovanligt många bilar över den lilla symboliska stenbron. Ute på fjorden blåser en nordostlig bris och Pontus tuffar ut med sin snipa för att vittja nät
Hiskeliga skrönor

- Vi brukade ro över till Backe när jag var barn. Man skulle köpa margarin till mamma. Då brukade vi skoja med tullare Olausson. Vi bad att få tomkartonger hos "Snikhans" på andra sidan och så lastade vi dem i fören. När vi kom tillbaka till Krokstrand skyndade Olausson oss till mötes när han såg vår last. Han gjorde sig myndig, med "plattmössa" och portfölj under armen, när han skulle kontrollera vår införsel. Och, han gjorde precis som vi ville. Tomkartongerna flög i luften när han med en duns klev ner på durken, båten krängde till och kantrade. Olausson fick simma iland bland alla flytande tomkartonger.

Vi stannar då och då för att lyssna på Bo-Ingas hiskeliga skrönor. Snart ser vi siluetten av en reslig mangårdsbyggnad. Ockra mot blå himmel och gröna kullar. Det är Enerhogens gård.

- Här ser vi vingård nummer 14 i Europa, säger Bo-Inge och pekar i en vid halvcirkel. Ett litet barnbarn stoppas om på terrassen och vin-morfadern Birger Sjöberg själv kommer oss till mötes.

- Ja, alltså detta är det 14:e europeiska landet som har vinodling, förtydligar han.

Kung Karls stall

Så tar vi oss upp för den kraftiga uppførsbacken till Hillern.

- Nu står vi på Kallegrottan, eller Kung Karls stall, som vi säger här.

Bo-Inge Hjertén ställer sig på en sten och hans profil tecknar sig mot himlen. Är inte han väldigt lik Karl XII?

- Jag minns den från jag var liten. Nu ligger den gömd under all skrotsten men det är en naturlig grotta som har en 19 meter bred ingång och sträcker sig 60 meter norrut. Vi försöker nu lokalisera den och har borrarat 15 hål. Vi har funnit taket.

Historiskt sett är grottan intressant för att den användes av karolinerna som bl a militärförråd. I vår tid gömmer den en potential. Det finns en spänning mellan grottan och den intilliggande vingården.

- Min mor berättade att hennes farfar kom hem en dag och sa: "idag har jag klövit Karl XII". Det var en sten med kungens inskription och han hade tyckt att den var så bra för det gick att få ut 6 lus av den. Så nu ligger de väl någonstans i världen.

Soundcheck

Historia finns skriven i Hillerns lodräta stenväggar. Vi ser spår av jet-brännare, borr, trappträcken och tryckluftsrör. Två matsalar står farligt nära kanten. Här jobbade ett 40-tal dagsare, dvs dagsverkare som tog ut block till stenhuggarna.

Nu står vi en liten skara på brottets botten, fångade av bergets magi. Vi fyller våra strupar och ropar: ho hooo! Soundcheck.

Löveråsfjället skymmer den låga eftermiddagssolen. Vi vandrar tillbaka till Folkets Hus. Fångade av något som känns vitalt.

05.12.2002

Graniten lever - summering av dagens seminarium

Graniten lever! Det var min granne Harry Carlssons credo. Efter en dag som denna, med graniten i medelpunkt, måste man instämma.

Granit är ett hårt material som klyvs med starkaste stål, men under seminariet har vi också fått känna på dess mjuka sidor, det mänskliga. Graniten har varit ett underbart medel för möten mellan människor. Den har satt folk i rörelse och Kåre Johansen beskrev den goe, typiske stenhuggaren. Den som inte drog sig för att korsa gränser.

Jag tror att denna rörlighet bidrog till ett rätt öppet och fritt tänkande. Vi har ju fått berättelser om bergets fria söner som modiga män som inte bara hade stark yrkesidentitet, utan också hade ben i näsan, mod att höja sin röst för rättvisa och solidaritet.

Graniten har fungerat som ett medel för överlevnad, inte bara för enskilda, utan också för samhället i stort. Stödbeställningarna, till exempel, visar på granitens roll i nationalekonomin. De kolossala högarna med Statens gatsten, som Dick Svanberg sålde på 60-talet, kom att fungera som en slags växelvaluta. I stenen låg gammal lågkonjunktur lagrad. Staten lånade ut pengarna på 30-talet då massarbetslösheten hotade. När stenen sedan omsattes växlades värdet över till nya möjligheter. Förutom att staten fick tillbaka sina pengar uppstod ett överskott som hjälpte stennäringen över en mycket svår kris.

Man kan leva av graniten på många sätt. I Krokstrand har ett samhälle vuxit fram som söker nya vägar. En grupp stadsbor som flyttade till Krokstrand i slutet av 70-talet, den så kallade Gröna vågen, har funnit en. Ur myten om sjömännen som landade Krokstrandsgranit i Buenos Aires och fick tangon med sig tillbaka, har man utvunnit en illusion: Det exotiska mötet mellan hård sten och erotisk tango. Kan man hugga tankar ur graniten?

Under seminariet har bilden av stenhuggaren och hans handfasta villkor blivit tydlig. Verktygen var enkla och var och en hade sin egen verktygslåda med till exempel borrar, kilar, mejsel och putshammare. Med hjälp av att slå försiktigt med en slägga på hällen, lyssnade man sig fram till fjäll med goda klyvegenskaper. Så sköt man ut sina ämnen och baxade fram dem för vidare bearbetning. Ofta stod man två och två i de små brotten.

När småbrotten lades ned och stordriften kom, splittrades mycket av denna helhetssyn och med de tryckluftsdrivna verktygen ökade dammet. Rader av huggskjul restes och fler stenhuggare jobbade nära varandra. Silikosen, stendammslungan, blev nu en utbredd arbetssjukdom.

Men vad vore stenhuggaren utan kvinnorna, barnen och originalen? Detta spännande ämne fick inget utrymme på dagens seminarium. Vi är nog många som ser fram mot ett seminarium till. Arbetsnamnet kunde vara "från kvinna till klöv", dvs både handla om kvinnornas värld och ge praktisk övning i att hugga sten. Vad vore en mer spännande plats för denna workshop än Fagerholt!

Dagens seminarium som handlat om stenindustrin i gränsland lockar tankarna till nya kombinationer. Yrkesskickligheten, att klyva den perfekta stenen, kan den bevaras? Materialet, kan det få nya användningsområden och marknader? Man hoppas att stenhuggarkulturens fria och rörliga tänkande ska leda denna stennäring in i en ny tid med ny dragningskraft.

Det finns gott om tid. Graniten som vi bygger våra liv på är närmare en miljard år gammal. Den gömmer en evighet av berättelser. Vi ska ge den röst. Vi ska lyssna på dess ton.

Stenhuggarsamhället Krokstrand är ett av Ekomuseums besöksmål. Jag tror att den som besöker Krokstrand kommer att få uppleva hur nya tankekombinationer tar form. Det är vad man önskar efter en hel dags stenseminarium: Att få se på när

nutid och framtid växer fram ur graniten.

Graniten lever!

Krokstrand den 9 november 1999

Karin Askberger Jernelius

05.12.2002